QL
461
.R873
ENT

Kot 8. fuzet 9
1901: nov.

QL
461
R873
ENT

Ent. Soc. Wash.
Dec. 12, 1901.

VIII. kötet. 1901. november. 9. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra

DR. BEDŐ ALBERT DR. ENTZ GÉZA
DR. CHYZER KORNÉL DR. HORVÁTH GÉZA

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ÉS CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1901.
A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
IV., MOLNÁR-UTCZA 24.

Megjelenik minden hónap első napján, julius és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

A magyar lepke-fauna bővülése. Irta *A. Aigner Lajos*. 175
A Polistes gallica egyéneiről. Irta *D. E.* 180
A hangyákról. Irta *Bordan István*. 182
Zemplén megye Hymenopterái. Irta *dr. Chyzer Kornél*. 184
Az időjárás befolyása a lepkék színére. Irta *Dahlström Gyula*. 187
Különfélék:
Lasiocampa otus. Irta *Tomala Nándor* 188
Anthocharis cardamines második generációja. Irta *Teszák Károly* . . 188
A Haematopota pluvialis és a házi macska. Irta *D. E.* 189
A darázs mint hasznos állat. 189
Leucanitis stolida F. a budapesti faunában. Irta *Gabrielli György* . . 189
A Valeria oleagina F. második ivadéka. Irta *Dr. Sedlaczek István* . . 189
A hazai rovarászok. 190
A magyar birodalom Anophthalmus-féléiről. 190
A magyar orvosok és természetvizsgálók. 190
Az új lepke-etiketták. 191
Pável János emlékezete. 191
Személyi hirek. 191
Helyreigazitás 191
Irodalom. 192
Magyarországi rovarászok névjegyzéke I. 195

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya minden hónap **első pénteken (VIII., Eszterházy-utcza 1.)** ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

A budapesti entomologusok *minden pénteken este* a Muhr-féle vendéglőben (Kerepesi-út 44.) találkoznak.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899. és 1900-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak egyes példány áll rendelkezésre; ezek következő áron kaphatók: I. kötet 10 kor., II. kötet 6 kor., III. kötet 10 kor.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (IV., Molnár-utcza 24.) czímzendők.

J. v. Mallász

Studien über ungarische Caraben.

I.

Über Carabus obsoletus und dessen Verwandte.

7 ábrával, Budapest, 1901.

ÁRA 1 KORONA.

Megrendelhető szerkesztőségünk útján.

A magyar lepke-fauna bővülése.

Irta *A. Aigner Lajos.*

A Staudinger-Rebel-féle új lepkekatalogusban, mely a termőhelyek felsorolásában Magyarország megnevezését lehetőleg kerüli, mindamellett akad számos oly faj, melynek magyar honossága az irodalomban eddigelé ismeretlen volt, de a melyet ama katalogus hazánkban is előfordulónak jelez, részben ez alkalommal nevezték el. Ezeket az adatokat pedig a mű szerzői, a fentjelzett oknál fogva, bizonyára fel nem veszik vala, ha — alighanem a bécsi cs. k. udvari muzeumból, vagy Bohatsch és Staudinger gazdag gyűjteményeiből vett — biztos adattal nem rendelkeznek. Ezen új adatokat az említett katalogus rendszerében íme felsorolom, hozzá jegyezve, hogy az illető faj Magyarországon kívül hol fordul még elő.

Melitaea arduinna v. rhodopensis Frr. Horvátországban. (Törökországban is?)

Thaumeopoea (Cnethocampa) processionea ab. luctifica Stgr. (Német-, Olasz-, Spanyol- és Törökország.)

Lymantria (Psilura) monacha ab. nigra Frr. (átmenet az *ab. eremita*-hoz.)

Eriogaster (Bombyx) lanestris v. et. ab. senecta Graes. (Finnország, Ural, Szibéria, Amur stb.)

Epicnaptera (Lasiocampa) tremulifolia v. et ab. ambigua Stgr. (Sarepta stb.)

Agrotis tritici v. seliginis Dup. (Alpok, Sarepta.)

Cucullia scopariae Dorfm. (Ausztria, déli Oroszország stb.)

Zanclognatha stramentacealis Brem. Ennek egyetlen magyar példányát *tenuialis* név alatt Rebel újra leírta, de most *stramentacealist* is magyarországinak mondja.

Acidalia camparia H.-S. Délkeleti Magyarország (Balkán, Sicilia, Spanyolország, Algir, Kisázsia stb.); *A. virgularia v. australis* Z. (?) (Délkeleti Európa, Olaszország, Algir stb.) *A. rubiginata v. ochraceata* Stgr. (Délkeleti Oroszország, Kisázsia stb.)

Anaitis lithoxylata Hb. Erdélyben (Bosznia, Francziaország, Vallisz, Kisázsia.)

Larentia (Cidaria) munitata Hb. (Északi Európa, Szilézia, Csehország); *L. nobiliaria* H.-S. (Alpok, Norvégia); *L. ruberata* Frr. Északi Magyarország hegységein (Alpok, Német-, Angol-, Oroszország, Skandinavia.)

Tephroclystia (Eupithecia) egenaria H.-S. (Németország, Felső-Ausztria, Stájerország, Livland, Orosz- és Francziaország; *T. culliaria* Rbl. Horvátország. (Dalmáczia, Herczegovina, Karinthia stb.)

Numeria pulveraria ab. violacearia Graes. Horvátország, Erdély (Nyugoti Németország, Svajcz, Usszuri és Japan.)

Ennomus (Eugonia) fuscantaria ab. effuscaria Rbl. Csak Erdélyben.

Gnophos glaucinaria v. falconaria Frr. Horvátország (Dalmáczia, Ausztria, Tirol, Olasz- és Francziaország, Kisázsia.)

Lithosia marcida Mn. Magyar Tengermellék (Sicilia, Spanyolország, Algir, Syria.)

Zygaena cynarae v. genistae H.-S. (Délkeleti Francziaország és déli Tirol.)

Rebelia plumella H.-S. (nec. Hb.) Keleti Magyarország (Ausztria, Románia.)

Sesia alysoniformis H.-S. (Dalmáczia, Bulgária, Kisázsia.)

Dyspessa (Endagria) ulula ab. infuscata Stgr. (Kisázsia.) Összesen 12 faj és 13 fajváltozat.

Ezen elég szép adalék után felsorolom még a dalmát adatokat is, a mennyiben az illető fajok Magyarországból még nem ismeretesek. Teszem ezt azon oknál fogva, mert a fentemlített mű a Fiuméra és a magyar Tengermellékre vonatkozó adatokat, kevés kivétellel, Dalmátországhoz sorozza, és mert Dalmátország jogilag amúgyis Magyarországhoz tartozván csak idő kérdése, mikor fog tényleg is ahhoz visszacsatoltatni. Faunáját addig is bizvást számíthatjuk Magyarország faunájához. A Dalmátországból jelzett adatok, melyek — ismétlem — részben okvetlenül Fiumét és a magyar Tengerpartot is illetik, a következők:

Papilio Alexanor Esp. (Görög-, Olasz- és Francziaország.)

Pieris rapae v. Manni Mayer. (Balkán, déli Oroszország, Tura.)

Charaxes Jasius L. (Görög-, Olasz-, Franczia, Spanyolország, Algir, Egyptom, Palesztina).

Argynnis Niobe v. orientalis Alph. (Spanyolország, Kisázsia, Perzsia, Fergana, Thian.)

Erebia Afra v. dalmata God. (Kurdisztán, Kisázsia?)

Coenonympha pamphilus ab. Thyrsides Stgr. (Sicilia, Syria, Taurus, Tura.)

Lycaena Escheri v. dalmatica Spr. (Görögország.)

Lasiocampa quercus ab. tenuata Fuchs (?) (Németország, Skóthon.)

Gastropacha quercifolia v. ulmifolia Heuäcker (Sicilia, Spanyolország, Tirol, Szibéria stb.)

Arsilonche albovenosa ab. murina Auriv. (Svédország); *ab. centripuncta* H.-S. (Sarepta, Taganrog.)

Agrotis lucernea v. dalmata Stgr (csak Dalmáczia); *A. melanura* Koll. (Kis-Ázsia); *A. trux v. olivina* Stgr. (Valliz, Spanyolország stb.)

Mamestra peregrina Tr. (Török-, Orosz-, Franczia-, Olaszország és Kisázsia); *M. chrysozona v. innocens* Stgr. (Görögország Sicilia, Kisázsia, Perzsia stb.); *M. cappa* Hb. (Karinthia, Olasz-Franczia- és Oroszország, Kreta, Kisázsia, Altai.)

Bryophila muralis v. par Hb. (Délnyugati Európa.)

Apamea Dumerilii Dup. (Trieszt, Olasz-, Franczia- és Angolország, Kisázsia.)

Ulochlaena hirta Hb. (Oláh-, Bolgár-, Franczia-, Oroszország, Szilézia, Algir, Kisázsia.)

Ammoconia senex H.-G. (Isztria, Tirol, Svájz, Franczia- és Olaszország, Sicilia, Kisázsia.)

Epunda lichenea Hb. (Angol-, Franczia-, Spanyolország, Algir); *v. viridicincta* Frr. (Sicilia, Algir.)

Dichonia aeruginea v. mioleuca H.-G. (Olaszország, Kisázsia.)

Dryobota saportae Dup. (Olasz-, Franczia- és Spanyolország.)

Sesamia cretica Ld. (Olaszország, Creta, Corsica, Syria, Tura, Fergana.)

Leucania scirpi Dup. Termőhely: Obrovazza. (Délnyugati Európa, nyugati Németország); *L. zeae* Dup. (Spanyol-,Franczia-Olasz- és Görögország stb.); *L. putrescens* Hb. (Isztria, Angol-, Spanyol-, Franczia- és Olaszország, Sicilia, Tura stb.)

Caradrina selini v. minor Kalchb. (Sicilia, Görögország, Syria stb.)

Hydrilla hospes Frr. (Sicilia, Olasz-, Franczia- és Spanyolország.)

Amphipyra effusa B. (Spanyol-, Franczia- és Olaszország, Corsica, Algir, Syria); *v. et. ab. sciaphila* Stgr. (Görögország, Sicilia)

Taeniocampa rorida H.-S. (Isztria, Bolgár- és Törökország.)

Cleophana olivina Stgr. (Bolgár- és Olaszország, Kisázsia.)

Thalpochares lacernaria Hb. (Spanyol-, Franczia-, Olasz- és Görögország, Kisázsia); *Th. ragusana* Frr. (Kisázsia, China, Afrika, India, Java, Ausztrália); *Th. rosea* Hb. (Ausztria, Oroszország, Kisázsia); *Th. scitula* Rbr. (Spanyol- és Francziaország, Corsica, Sicilia, Algir, Cyprus, Kisázsia, Egyiptom, India.)

Metoponia Koekeritziana (!) v. subfumata Stgr. (Taurus.)

Plusia circumflexa L. (Kanári szigetek, Madeira, Déli Oroszország, Kisázsia, Perzsia stb.)

Metoptria monogramma Hb. (?) (Liguria, Franczia- és Spanyolország, Sicilia, Algir.)

Grammodes geometrica F. (Karinthia, Olasz-, Franczia- és Spanyolország, Kisázsia, Afrika, India stb.)

Catocala conjuncta Esp. (Balkán, Olasz-, Franczia- és Spanyolország, Algir, Kisázsia); *C. eutychea* Tr. (Balkán, Görögország, Kisázsia); *C. disjuncta* HG. (Kisázsia, Kurdisztán.)

Exophyla rectangularis H.-G. (Isztria, Tirol, Macedonia, Kisázsia, Fergana.)

Eucrostes indigenata v. nudilimbaria Mab. (Corsica); *E. beryllaria* Mn. (Görög-, Olasz-, Franczia- és Spanyolország, Algir, Kisázsia.)

Acidalia litigiosaria B. (?) (Olasz- Franczia- és Spanyolország, Corsica, Algir); *A. mediaria* Obth. (Olasz-, Franczia- és Spanyolország, Kisázsia); *A. consolidata* Ld. (Karinthia, Sicilia, Görögország, Perzsia); *A. infirmaria* Rbr. (Franczia- és Spanyolország, Corsica, Sardinia, Sicilia, Algir stb); A. *obsoletaria v. distinctaria* Gn. (Francziaország, Sicilia, Kisázsia); *A. circuitaria* Hb. (Délnyugati Európa, Olaszország, Corsica, Kisázsia); *A. turbidaria* H.-S. (Déli Európa, Algir, Kisázsia, Perzsia stb.; *A. Beckeraria* Ld. (Spanyol- és Olaszország, Macedonia, délkeleti Oroszország, Kisázsia, China stb.)

Minoa murinata v. monochromaria H.-S. (Sarepta, Kisázsia, Altai, Szibéria stb.)

Larentia (Cidaria) salicata v. ablutaria B. (Svajcz, Franczia-, Spanyol-, Olasz- es Görögország, Corsica, Kisázsia); *L. malvata* Rbr. Termőhely: Lissa (Spanyol- és Francziaország, Sicilia); *L. badiata* Hb. (Közép-Európa, Skandinavia, Finn-, Olasz- és Oroszország, Altai stb.)

Phibalapteryx (Cidaria) vitalbata v. variegata Stgr. (Urga, Amur, Japan stb.)

Chemerina caliginearia Rbr. (Franczia- és Spanyolország, Algir stb.)

Abraxas pantaria L. (Déli-Európa, Svajcz, Angolország, Algir, Kisázsia, Perzsia.)

Stegania trimaculata Vill. (Délnyugati Európa, Krajna, Tirol, Svajcz, Olasz- és Franczia ország, Algir.)

Eumera regina Stgr. (Kisázsia.)

Dasycephala modesta Stgr. (Kisázsia.)

Crocallis tusciaria v. Gaigeri Stgr. (Tirol, Német- és Olaszország.)

Gnophos obscuraria v. calceata Stgr. (Angol-, Franczia- és Örményország); *G. onustaria* H.-S. (Kanári szigetek, Spanyol- és Olaszország, Kisázsia, Perzsia stb.); *G. asperaria* H.-S. (Krajna, Olasz-, Franczia- és Spanyolország, Kisázsia stb.)

Selidosema ericetaria v. pallidaria Stgr. (Olaszország, Kisázsia, Persia.)

Enconista miniosaria v. perspersaria Dup. (Franczia- és Spanyolország.)

Nola subchlamydula Stgr. (?) (Spanyol- és Görögország, Kis-Ázsia.)

Euprepia pudica Esp. (Görög-, Olasz-, Franczia- és Spanyolország, Algir.)

Amicta (*Psyche*) *febretta* Boy. (?) (Spanyol- és Franczia ország, Kisázsia stb.)

Rebelia surientella Brd. = *Suriens* Reutti (Bosznia, Alpok, nyugoti Németország.)

Fumea reticulatella Brd. (Franczia ország, Kisázsia.)

Sesia typhiaeformis Bkh. (Déli Német-, Olasz- és Franczia ország); *S. osmiaeformis* H.-S. (Olaszország.)

Hepialus amasinus H.-S. (Görögország, Sicilia, Kisázsia, Altai); *H. lupulina v. dacicus* Car. (Románia, Bécs, Kaukazus.)

Ezen 55 faj- és 27 fajváltozatból álló gazdag adalék mellett elenyészőleg csekély az, a mivel gyarapodik a magyarországi fauna, ha a részben magyar tartományt képező Boszniának a faunáját is magunkénak tekintjük. Az említett katalogusban csupán egy fajt találunk, a mely Magyarországon még elő nem fordult, t. i. *Phragmatobia (Spilosoma) placida* Friv. (Bolgár- és Törökország, Kisázsia, Tura.)

Tekintetbe veendő azonban, hogy Boszniának lepke-faunája eddigelé irodalmilag csaknem ismeretlen. Annak összeállítása s

illetve közrebocsátása legközelebb várható. Reméljük, hogy abban számos új adatra fogunk akadni.

Összesen 68 fajt és 40 fajváltozatot soroltam itt fel, melyek részben feltétlenül, részben feltételesen tartoznak a magyar faunához, nehánya, a (?) megjelölt alakok pedig még kérdésesek.

Végül megjegyzem, hogy itt csupán az úgynevezett *Macrolepidopterákra* voltam tekintettel. A *Microlepidopteráknak*, illetve az idézett katalogus második részében felsorolt lepke-csoportokban található adatoknak hasonló szempontból való összeállítása avatott specialistától várható.

A Polistes gallica egyéneiről.

Irta *D. E.*

A *Polistes gallica* nevű darázs fészkében található egyének tudvalevőleg a következők: Királynék, dolgozók és hímek. Ezért nagyon jól megkülönböztethetők ugyan, de úgy a királynék, mint a dolgozók és a hímek is többféle eltérést mutatnak. Ezen eltéréseket amint tapasztaltam, a következőkben foglalom össze.

A dolgozók, nem tekintve a nagyságot, lehetnek olyanok, melyeknek potrohán sárgás-vörös sávok vannak a tiszta sárga sávok helyett; vannak olyanok, melyeknek potrohán a második gyűrű a hasi oldalon duzzadtabb, nagyobb, és a sáv vagy sárga, vagy zöldes; vannak továbbá olyanok is, melyeknek a felső ajka fölött levő részecske, melyet sárga sávok vesznek köröl, nem fekete, hanem egészen sárga lemezek alakjában tünik fel. A felső ajak fölött levő sárga lemezke, vagy narancs, vagy czitrom sárga, a lemezkén vagy feketés sáv húzódik tört vonal alakjában, vagy két fekete folt látható.

A királynék nagyságra nézve kétfélék: nagyobbak és kisebbek: a kisebbek 15 mm. hosszúságúak, a nagyobbak 17—18 mm. hosszúságra is megnőnek. A nagyobb királynék potroha 10 mm. hosszú, a potroh gyűrűi fokozatosan kisebbednek, a kisebb nőstények potrohán az 5—6. gyűrű rendesen kicsiny. Nevezetes a kisebb nőstények azon változata, melynek második és harmadik gyűrűje aránylag nagy, a 4—5—6. pedig igen kicsiny. Megjegyzem, hogy a királynék potrohán rendesen az első és második gyűrű

nagy. Ritkán ugyan, de mégis találunk olyan nagyobb királynékat, melyeknek potrohán a hasi oldalon az első 7 gyűrű be van horpasztva és oldalt egy-egy kiemelkedés van.

Erdekesek azon nőstények, illetőleg királynék, melyeknek igen rövid fullánkjuk van és melyeket a rendes fejlődésű nőstények nem tűrnek meg maguk között. Feltünt ugyanis, hogy a királynék, melyeket tartottam, daczára annak, hogy azokat több fészekből szedtem össze, a legjobb viszonyban voltak két fészekben, melyeket egy üveg edénybe tettem. Csak egy királyné különült el egészen és a fészek másik oldalára húzódott, tehát oda, hol a többiek nem tartózkodtak. Mikor kivettem és megvizsgáltam, igen rövid fulánkja volt. A királyné fulánkjának hosszúsága alig érte el a rendes hosszúságnak harmadrészét.

Hogy meggyőződjem, vajon valóban az eltérés okozta-e az ellenségeskedést, egy rendesen kifejlődött nősténynek kivettem a fulánkját és a többi közé bocsátottam. Csakhamar észrevettem, hogy maguk között egyáltalában nem tűrik, tehát csak ép állatok vannak egymással barátságban.

Hasonló kisérletet tettem egy kisebb nősténynyel is, ez is úgy járt, hogy külön kellett válnia, de a kisebb királyné rövidebb ideig élt.

Úgylátszik, hogy életenergia tekintetében is van közöttük kölönbség, mert a nagyobb királynék jobban állják a csonkítást és szívósabbak. Láttam, hogy a nagyobb királynék lárvákat is pusztítottak, tehát rovarpusztító rovarok.

A királynék roppant szívós életűek. Négy királynét tartottam edényben és a nagy hidegben január 2-án megdermedtek, két királynét pedig fészekben hagytam, de mind a hat, mikor azokat a meleg szobába bevittem, feléledt, csakhogy a fészekben levők jóval hosszabb ideig maradtak életben, mint az edényben lévők.

A hímek nagysága rendes körülmények között 10—11 mm., de a legnagyobbak még 14 mm. is nőhetnek, de szemük színére és egyéb tulajdonságaikra is különböznek egymástól. A potroh gyűrűi között rendesen a második a legnagyobb. Egyes hímeknél az első és a második potrohgyűrű között levő sárga foltok olyan nagyok, hogy majdnem összeérnek, a hasi oldalon 6 sárgás sáv helyett 7 sáv van, a második és harmadik pedig oly közel van egymáshoz, hogy alig különül el, vagy össze is nőhet.

Jóllehet, a potroh gyűrűi között a második szokott a legnagyobb lenni, találunk hímeket, melyeknek potrohán a második és

harmadik gyűrű a legnagyobb, a minek következménye, hogy a potroh laposabbnak tünik fel és így a sávok a második és harmadik gyűrűnek a végén meglehetősen távol vannak egymástól.

Vannak hímek, melyeknek potrohán a második gyűrű nagy, de a többi kicsiny, tehát az egész potroh igen rövid és a hasi oldalán széltiben-hosszában sárga. Vannak olyanok is, melyek eléggé karcsúak, aránylag hosszabb potrohhal és vannak hímek, melyek zömökebb testűek, rövid potrohhal. Feltűnő alakok, melyeknek potrohán a második és negyedik gyűrűk a legnagyobbak, a közöttük levő harmadik alig látszik és a zöldes sárga sávok majdnem egybefolynak, tehát a hímek majdnem egészen zöld hasúaknak látszanak.

A hangyákról.

Irta *Bordan István.*

Az 1900. év nyarát Cypruson töltvén, a kirándulásokra alkalmatlan napok egy részét odúmban töltöttem. Mint minden házban Cypruson, a lakásomul szolgált fedett helyiség is tele volt hangyákkal, melyek nem egyszer meglehetős nagy kárt okoztak, különösen eleinte, midőn még nem tudtam ellenük védekezni.

Ha étel vagy állat szabadon maradt, az a millió falánk hangyának feltétlenül áldozatul esett, rendesen annak még hírmondója sem maradt. Különösen sovárogtak lepke-bábjaimra, melyeket külön e czélra készült ládába raktam és azt négy szál zsinegre felfüggesztettem; de meg nem vetették a kenyeret, fügét, szőlőt vagy sajtot sem.

A maradék kenyeret, hogy egyéb dolgaimat ne bántsák, rendesen az ablaknak nevezett nyilásban gyűjtöttem össze. Itt állott a magam faragta íróasztal is, mely mellől alkalmam volt a táplálékot kereső állatokat zavartalanul és kényelmesen megfigyelni.

Egy apró, barna színű hangyafaj járt ide lakmározni. Tartózkodási helyük a kőpadozat alatt volt, s onnan vezetett útjuk az asztalom sarkánál s a függőleges falon a kőlapra. Egy kis kopás által szélesbült repedés szolgált nekik a kőlapra való jutásnál kapunak: ezen vonultak fel és tértek vissza.

Látván, hogy a formol nincsen ínyükre, sőt hogy ez pusztulásukat okozza, ezzel a szerrel kezdtem kisérleteket tenni.

Ha a „kaput" bekentem formollal, 4—5 napig nem jártak azon át, hanem 30 cm.-nyi távolságban nagy vargabetűvel kerülték ki s így iparkodtak az ennivalót megközelíteni.

Egy alkalommal a kenyér maradékot egy darab „valódi cyprusi“ sajttal cseréltem fel, és miután e nyalánkságot teljesen ellepték az állatok, körben körül öntöttem azt formollal. E közben több száz állat elpusztult, úgy a körön belül, mint azon kívül A körön kívül maradottak nehány pillanat mulva teljesen visszavonultak, míg a körben, 1 cm. távolságra életben maradt állatok menekülésükhöz láttak. Szinte látszott azonban, mennyire tanácstalanul állottak szemben a veszélylyel. Hogy némileg segítséget nyújtsak a meneküléshez, egy darabka száraz kenyeret törtem apróra s a morzsákat helyeztem a formolkörhöz, ennek belső széleihez.

Az ezeket megrohant első csapatnak egy része meggondolatlanságának rögtön áldozata let, de nemsokára mások újabb rohammal indultak a kenyérmorzsáknak, most már más taktikát követve: két-három hangya egy nagyobb darab kenyérmorzsán helyezkedett el, és hátsó lábaikkal a szomszédos kisebb darabot kezdték a folyadékba hengeríteni; mi igen jól sikerült is. Majd újabb morzsákat hengerítettek a már elhelyezettek mellé, úgy hogy alig öt percz mulva kész volt a veszedelemből kivezető híd. Munka közben, a nedvességet magába szítt kenyéren dolgozó állatoknak egy része ott hagyta a fogát, úgyszintén a mentésre sietők közül is sokan elhulltak a hídon.

Az elszerencsétlenedettek mentőinél azt tapasztaltam, hogy ezek a mentési kisérletnek sikertelenségét látva, sőt miután azt látták, hogy az áldozatok száma növekedik, a hídról visszahúzódtak, s az érkezőket csápjaikkal érintették, mintha értésükre adták volna a mentés veszélyes voltát, mire aztán utóbbiak is megfordultak.

A sajtnak persze most már nem volt keletje, de azért e mellé húzódtak meg, s itt tartottak haditanácsot, minek az volt az eredménye, hogy egy kis idő mulva egy kém-csapat útnak indult a híd felé. Mintegy 25-30 állat lehetett; ezek közül 8 átkelt, a többi a hídon hullt el. Majd egy újabb nagyobb csapat indult útra és vaságos rohammal támadta meg a hídat. Ezek egytől-egyig keresztül mehettek. Ennek a csapatnak utóvédje: 7 állat a hídtól vissza tért a főhadiszállásra, honnan azután nemsokára, szép sorrendben az egész raj elindult. Ez alkalommal 3 darab veszett el, mintegy 500 állat pedig megmenekült.

Ha a megtámadt kenyeret elvettem, úgy a kőlapon maradt, s vissza felé térő állatok, az érkezőket útközben látszottak értesiteni, hogy hiába fáradnak fel. Ezek az értesítést mindig tudomásul vették, és szépen visszatértek a többiekkel.

Zemplén megye Hymenopterái.

Gyűjtötte és összeállította *Dr. Chyzer Kornél.*

I.

Fam. Tenthredinidae.

Cimbex *humeralis* Geoff. Nagy-Mihály; *femorata* L. Rokitó VII. 15, Vihorlat VI. 25, Ujhely, Varannó, Nagy-Mihály.

Trichiosoma *lucorum* L. Szinnaikő VI. 10; *vitellinae* L. Színnaikő.

Clavellaria *amerinae* L. Ujhely V. 3, S.-Patak.

Abia *fasciata* L. Nagy-Mihály; *sericea* L. Tokaj, Ujhely, Runyina; *fulgens* Zadd. Vihorlat VI. 7, O. Ruszka VII. 10; *nitens* L. Ujhely, Tokaj VII. 1.

Amasis *laeta* Fabr. Ujhely.

Hylotoma *coeruleipennis* Retz., Szőllőske VII. 31; *berberidis* Schr. Ujhely VI. 18; *enodis* L. Rad, Tokaj; *ciliaris* L. Ujhely V. 21; *ustulata* L. Szőllőske VII. 25, VIII. 8, VIII. 10, Ujhely VII. 25; *atrata* Först. Simonka VII. 2. Tolcsva VI. 22, Tokaj. O. Ruszka VII. 10, Olyka VII. 15, Ujhely VII. 25, Szőllőske VII. 31—VIII. 18; *pagana* Pz. Ujhely V. 3—V. 16, Varannó, Szőllőske VII. 23, VIII. 2; *melanochroa* Gmelin, Tállya, Vihorlat VII. 14, Tolcsva VI. 22, Erdőbénye VI. 21, Szőllőske VII. 25, VII. 16, VIII. 3, Szomotor VIII. 8. Olyka VII. 15, Ujhely VII. 25, Runyina; *cyanocrocea* Först. Simonka VII. 2. Vihorlat VII. 14; *Rosae* De Geer. L. Bénye. Kis-Azar VI. 1, Ujhely VIII. 3, Szerencs VII. 1, N.-Kemencze, S.-Patak VI. 26, Szőllőske VIII. 8.

Schizocera *geminata* Pz. Ujhely IV. 22; *intermedia* Zadd. Tokaj VII. 1; *furcata* Villers, Tállya

Lophyrus *nemorum* Fabr. Nagy-Mihály.

Cladius *pectinicornis* Fourcr. Ujhely V. 7, Tokaj V. 4, Tolcsva VII. 30; *ramicornis* André. Jmreg VI. 28.

Dineura *verna* Klug. Ujhely V. 7.

Nematus *capreae* Pz. Ujhely, V. 19, V. 21, VII. 24, varietas Szőllőske V. 12; *ribesii* Scop Ujhely VI. 14; *myosotidis* E. Ujhely V. 19. Erdőbénye VI. 21, Szőllőske VII. 25; *miliaris* Panz. Simonka VII. 2; *hortensis* Hartig. Ujhely; *fulvus* Szőllőske VIII. 9; *ambiguus* Först. (Pteron) Tokaj.

Emphytus *tener* Fall. Nagy-Mihály, Ujhely; *didymus* Klug. Ujhely VIII. 2, Szőllőske VIII. 2; *cinctus* L. Ujhely V. 7, Szerencs,

Tokaj V. 4, Sz.-Keresztur V. 6; *rufocinctus* Retzius. Ujhely; *pallipes* Spin. Lelesz V. 10; *coxalis* Kl. Ujhely V. 19; *calceatus* Kl. Ujhely; *filiformis* Kl. Varannó X. 12; *succinctus* Klug, Tokaj.

Dolerus *haematodes* Schr. Nagy-Mihály IV. 15, Ujhely V. 1. Szőllőske VIII. 7; *dubius* Kl. Bereczki VI. 1; *prateusis* L. Ujhely V. 22, Czéke, Homonna, Szőllőske V. 12; *antracinus* Kl. Nagy-Mihály; *lucens* André Simonka VII. 2; *fissus* Htg. Tokaj V. 4, Ujhely V. 21, S.-Patak, Szomotor IV. 13, O. Ruszka VII. 10; *gonager* F. Ujhely III. 30, IV. 10, VI. 20, Varannó IV. 17, Szőllőske III. 7, III. 29. IV. 31, IV. 18, Tokaj V. 4, Szomotor IV. 3, V. 4, Nagy-Mihály IV. 11, IV. 15, Runyina, O. Ruszka VII. 10; *palmatus* Kl. Ujhely; *triplicatus* Klug. Ujhely IV. 10; *anticus* Kl. Szőllőske IV. 10; *quadrinotatus* Biró Szőllőske III. 29; var. *bimaculatus* Biró. Szőllőske IV. 7; *eglanteriae* Fabr. Szomotor VIII. 7, Szőllőske VII. 29; *lateritius* Kl. Nagy-Mihály IV. 15.

Athalia *spinarum* F. Ujhely V. 27, S.-Patak, Szinnaikő, Szomotor VIII. 8, IX. 14, Imreg VI. 28, Szinna. O. Ruszka VII. 10, Olyka VII. 15, Szőllőske VII. 25, VIII. 8., Tokaj VIII. 5, *annulata* F. Ujhely, S.-Patak; *Rosae* L. Ujhely, L.-Bénye, Szerencs, Tolcsva, Lelesz, Nagy-Mihály, Erdőbénye VI. 21, O. Ruszka VII. 10, Ujhely VII. 30, Szőllőske VII. 25. VIII. 2.

Selandria *serva* F. Ujhely V. 22, V. 27, Bereczki, Leles, V. 10; *stramineipes* Klug. Vihorlat VI. 24, O. Ruszka VII. 10 Nagy-Mihály VI. 14; *morio* F. Ujhely, Kis-Azar, Nagy-Mihály VI. 14 Ránk; *temporalis* Thoms. Kis-Azar.

Blennocampa *fuliginosa* Schr. Ujhely V. 8, S.-Patak, Tokaj, Nagy-Mihály, Tolcsva VII. 30, K.-Azar, Ujhely VI. 14; *pusilla* Klug. Ujhely V. 21, S.-Patak, K.-Azar, Varannó; *gagatina* Klug. Szinna VII. 6, Ujhely; *bipunctata* Klug. Czéke V. 2; *ephippium* Pz. S.-Patak, K.-Azar, H.-Rokitó VII. 15, Tolcsva VII. 30, Szőllőske V. 28, Erdőbénye VI. 21, Tokaj, Ujhely V. 22, *recta* Thoms. Ujhely; *fuscipennis* Fall. Ujhely V. 8, Tokaj, V. 4; *monticola* Htg. Varannó.

Eriocampa *ovata* L. Rabaskala VII. 9, Rank; *luteola* Klug. Ujhely V. 21, Tolcsva, K.-Azar.

Poecilosoma *guttatum* Fall. Rabaskala VII. 9, Tokaj V. 4.

Taxonus *equiseti* Fall. Ujhely V. 2, *glabratus* Fall. Ujhely, S.-Patak, Nagy-Mihály.

Pachyprotasis *variegata* Kl. Simonka VII. 2, *rapae* L. Vihorlat VII. 14, Ujhely, Tokaj V. 4, Nagy-Mihály, Simonka VII. 2, Rabaskala VII. 9, O. Ruszka VII. 10, M.-Laborcz V. 7, Runyina.

Macrophya *rustica* L. Simonka VII. 2, Vihorlat VII. 14, Ujhely V. 29, Erdőbénye VIII. 21; *rufipes* L. Ujhely VI. 20; *punctum-album* L. Ujhely, Czéke; *eximia* Mocsáry Ujhely; *12 punctata* L. Rabaskala VII. 9, Ujhely V. 29, VI. 23; *chrysura* Klug. Ujhely; *haematopus* Fab. Ujhely VI. 3. S.-Patak; *4 maculata* F. Erdőbénye VI. 22; *crassula* Klug. Ujhely, Erdőbénye, K.-Azar, Tokaj, Varannó IV. 24; *albicincta* Schr. Ujhely, S.-Patak, Tolcsva,

Tokaj V. 4, Bereczki, Szerencs, Erdőbénye, Rank; *albipuncta* Fall. Erdőbénye; *blanda* F. K.-Azar; *neglecta* Klug. Ujhely, K.-Azar, Szinnaikő, Erdőbénye VI. 21, Simonka VII. 2; *militaris* Klug. Ujhely; *cognata* Mocsáry Vihorlat VII. 14, O. Ruszka VII. 10

Allantus *annulatus* Klug. Tokaj; *Koehleri* Klug. Rabaskala VII. 9, O. Ruszka VII. 10; *costatus* Klug. Tokaj; *tenulus* Scop. Ujhely V. 29, Tokaj, Szőllőske VII. 28; *Zona* Klug. Erdőbénye VI. 21, Ujhely VII. 25; *bicinctus* L. Ujhely, K.-Azar, Simonka, Lodomér VII. 7; *viennensis* Panz. H. Rokitó VII. 15, Tokaj VIII. 5, Szőllőske VII. 29—VIII. 15; Ujhely VII. 25, Runyina; *Schäfferi* Klug. Tokaj; *flavipes* Fourcr. Vihorlat VII. 14, Rabaskala VII. 9, S.-Patak; *nothus* Kl. (arcuatus Först.) O. Ruszka VII. 10, Runyina; *scrophulariae* L. Tokaj.

Strongylogaster *cingulatus* F. Vihorlat VI. 25, O. Ruszka VII. 10.

Rhogogastera *viridis* L. Ujhely VI. 18, Imreg VI. 28, Páczin VII. 1, Szomotor VI. 27, Vihorlat VII. 14, Simonka VII. 2, Erdőbénye, Nagy-Miály, Olyka VII. 15, O.-Ruszka VII. 10, Szinnaikő VII. 4, M.-Laborcz V. 7, Runyina; *picta* Kl. Szőllőske V. 12—VI. 16.

Tenthredopsis *nassata* L. Ujhely, Simonka VII. 2; *sordida* Klug. Ujhely; *lateralis* Fab. Ujhely V. 1—V. 19, Rank; *solitaria* Schr. Ujhely, Tokaj V. 4, Czéke V. 2; *Tischbeini* Mocsáry. Simonka VII. 2; *histrio* Kl. Simonka VII. 2, Ujhely V. 7, Tokaj V. 4; *ornata* Lepel. Ujhely V. 7, Tokaj V. 4; *scutellaris* Pz. Simonka VII. 2, Ujhely V. 10, O. Ruszka VII. 10; *cordata* Fourc. Simonka VII. 2, Ujhely.

Tenthredo *mandibularis* F. Raba Skala VII. 9; *dispar* Kl. Simonka VII. 2; *velox* F. Raba Skala VII. 9, O. Ruszka VII. 10; *livida* L. Simonka VII. 2, Tokaj VIII. 5; *colon* Kl. Simonka VII. 2; *coryli* Pz. Szinnaikő, O. Ruszka VII. 10; *gracilenta* Mocs. Raba-Skala VII. 9; *trabeata* Kl. Simonka VII. 2, Szinnaikő, Raba Skala VII. 9, Vihorlat; *bicincta* L. Szinnaikő, Ujhely V. 29, S.-Patak, Erdőbénye VI. 21; *albicornis* F. H. Rokitó VII. 15; *flava* Scop. Raba Skala VII. 9, Vihorlat VII. 14; *mesomelas* L. Varannó, Simonka VII. 2, Szinna, Vihorlat VI. 7, H. Rokitó, Raba Skala VII. 9, Erdőbénye VI. 21, O. Ruszka VII. 10, Olyka VII. 15. *Chyzeri* Mocs. O. Ruszka VII 10.

Tarpa *plagiocephala* Fab. Tokaj VII. 1, Szőllőske VII. 30, Ujhely VII. 29—VIII. 11; *cephalotes* Fab. Tarczal VI. 9; *Fabricii* Leach. Zemplén VI. 18; Ujhely Tokaj.

Lyda *hortorum* Klug. Rabaskala VII. 9; *sylvatica* L. Ujhely; *stellata* Chr. Nagy-Mihály; *betulae* L. Nagy-Mihály.

Az időjárás befolyása a lepkék színére.

Irta *Dahlström Gyula.*

Nehány éve közöltem a „Rovartani Lapok"-ban (VI. köt. 174. lap), abbeli nézetemet, hogy az időjárásnak és temperaturának minő befolyása van a lepkék színben való eltérésére. Ennek kapcsán feljegyzem az 1901. évi junius- és julius hó folyamán tett megfigyeléseimet, melyek előbb nyilvánított nézetem helyes voltát fényesen igazolják, mert mindazokat az aberratiókat sikerült fognom, a melyekre biztosan számítottam, még pedig a hidegségnek és nedvességnek a kikelésre kész bábra való befolyása folytan.

Itt Eperjesen ugyanis juniushó első felében, 18-ig nagy szárazság uralkodott. Junius 16-án fogtam a *Limenitis populi* nehány példányát és már az *Apatura ab. Clytie* két példányát is, csupa typikus példányt, minőket évenként szoktam fogni. Junius 18-án végre bekövetkezett az eső, hideg szélnek kiséretében, 23-án pedig újra szép időnk volt s ismét fogtam *Limenitis populi* több-, valamint *Apatura Iris, Ilia* és ab. *Clytie* egyes példányait. Junius 24-én zivatarunk volt s azután mindennap 27-ig eső s igen hideg északi szél; 28-án megint nagy meleg következett, a mely julius 10-ig tartott s azóta nagy számban fordultak elő az Apaturák.

Már junius 22-én jelentkezett nehány ab. *Clytie*, mely nagyon megközelítette az ab. *dilutiort*. Ebből kiindulva és mivel újra esős hideg idő következett be, biztosra vettem, hogy az idén különböző szép aberratiók fognak előfordulni. Ennélfogva ismét magamhoz idéztem elbocsátott régi gyűjtőmet, hogy vele együtt az emberi trágyán ülni szokott Apaturákat ujjal fogdossuk, — a mi nem valami étvágygerjesztő, kellemes és tiszta foglalkozás ugyan, de igen jutalmazó.

Várakozásaim fényesen beváltak, mert mindazon Apatura-fajváltozatok és színben való eltérések, melyeket fentemlített közleményemben említettem és felsoroltam, zsákmányul estek az idén is, még pedig számos példányban és még szebb és változatosabb alakokban, mindennemű fokozatban, egyrészt a legsötétebb ab.

Jole-ig, és legfeketébb ab. *astasioides*-ig, másrészt a legvilágosabb ab. *dilutior*- és *rubrescens*-ig, sőt még egy gyönyörű hermaphrodita példány is került, a mely baloldalt világos ab. *Clytie dilutior* nőstényének, jobb oldalt ellenben sötétkék *Ilia* hímjének színét és rajzait viseli. Feltűnő, hogy míg más években túlsúlyban volt az *Iris* és ab. *Clytie* s alig lehetett látni nehány példányát az *Ilia*-nak, az idén az utóbbi nagyobb számban fordult elő, mint amazok, még pedig többnyire eltérő példányokban, melyek úgy a felső- mint az alsó szárnyon sárga szegélyfoltokat viselnek.

Különfélék.

Lasiocampa otus Drury után Abbaziában való időzésem alatt sokat jártam, de soha még csak nyomát se láttam. Véletlenül azonban, még pedig 1901. októberhó elején bekövetkezett és két napig tartott esőzés alatt, vagyis az esőnek rövid szünetelése alatt, Lovranón a tengerparti út mentén Quercus sessiliflora törzsén két kicsiny, még alig 50 mm. hosszú *Otus*-hernyót találtam, és azon a tölgyfajnak, valamint a Quercus pendiculata lombjain fel is neveltem eddig (okt. 12.), aggódom azonban, hogy a jól fejlődő hernyókat miként fogom ezentúl táplálhatni, mert elbábozódásukig legalább még 3—4 hét van hátra. Az én adatom ellentétben áll Hofmann állításával, mely szerint a hernyó Dalmátországban és a Balkánban májustól fogva egész nyáron Quercus pubescens-en, Kisázsiában pedig Cypressus sempervirens-en él és julius-augusztus hóban fejlődik lepkévé. A hernyónak őszkor való előfordulása a mellett látszik bizonyítani, hogy az állatnak Abbazia környékén és bizonyára Fiuménál s az egész magyar Tengermelléken is, két ivadéka van, ha csak a hernyó félig fejlett állapotban ki nem telel.

Tomala Nándor.

Anthocharis cardamines második generációja. 1899. julius 22-én Breznóbányától körülbelül egy óra járásnyira fekvő, igen védett völgyben lepkésztem. Nagy csodálkozásomra vettem észre, hogy a már jól ismert fajok között föl-föltünik egy eddig még nem látott vendég; nagy izgatottság között szerencsésen elfogtam és ekkor kitünt, hogy egy igen szép és sértetlen *cardamines* példánynyal van dolgom. E napon sikerült még egy példányt fognom. E példányok kétségkívül a második generációhoz tartoznak, mert Breznóbánya éghajlata már nem annyira zord, hogy a lepke megszokott idejében, május-juniusban nem jelenhetne meg. Az irodalomban két adatot találtam erre vonatkozólag: Hormuzaki „Die Schmetterlinge der Bukovina 1897." cz. művében szól egy aug. 14-én fogott példányról és ezt a II. generációhoz számítja; a második adat Caradja „Gross.-Schmetterlinge von Rumänien 1895."

cz. munkájában található, a mely egy julius 21-én fogott példányról számol be, azonban nem tekinti II. generációnak, a mint azt a Transkaukázusban konstatálták. *Teszák Károly.*

A Haematopota pluvialis és a házi macska. A Haematopota pluvialis a baromnak roppant nagy ellensége, mert az állatot igen erősen megcsípi; de amint esetek bizonyítják, a macskát sem kiméli meg. Csodálkozhatik az ember, ha hébe-korba látja a macskát futni, rohanni, mintha valami kergetné. Nem lehet megállítani és a különben legszelidebb macska is ilyenkor roppant vaddá lesz. Szinte azt hinné az ember, hogy valami baja van; s idegrendszerében valami változás állott be; pedig teljesen egészséges, csak a Haematopota bántja, szívja a vérét. Igaz, hogy a macska védekezik, elkergeti, de ha nem kergetheti el és az valamely szívásra alkalmas helyet talált, futásban keres menedéket. *D. É.*

A darázs mint hasznos állat. A darazsat kevés ember állhatja ki, de még kevesebb ember tud hasznos voltáról, pedig mint ilyent akarjuk ezt a félre ismert ártatlanságot bemutatni. Dublin környékén ugyanis feltünt, hogy számos darázs röpködött a tehenek körül s azzal foglalatoskodik, hogy a tehenek testéről elfogja a legyeket. A héjja sebességével estek a legyeknek és lerágták szárnyukat, olykor fejüket is: a potrohot pedig fészkükbe vitték. A megfigyelő a 20 percz alatt két közel álló tehénről elfogott legyek számát 300—400-ra becsüli. — Hasonlót figyelt meg egy tourista a badeni Fekete-erdőségben. Kis korcsmába tért be, melynek vendégszobájában csakúgy hemzsegett a sok légy, de mutatkozott közöttük vagy 10—12 darázs is. Ezeket a csapláros légyölőknek (Muckefresser) nevezte és csakugyan azoknak bizonyultak: valóságos szenvedélylyel űzték a légy-vadászatot, de a vége csak az volt, hogy „jut is, marad is."

Leucanitis stolida F. a budapesti faunában. A villamos ívlámpákon való fogás, melyet nehány év óta következetes n folytatok, különösen kedvezett nekem eddigelé. Tavaly ugyanis f gtam a fölötte ritka *Paida obtusa* H.-S. nehány példányát (R. L. VIII. 130. 1); az idén pedig a *L. stolida*-nak egy példányát. Ezt a fajt egyébiránt az elmult nyáron a szászországi Meissen városában is fogták, és ebből azt lehet következtetni, hogy ez az állat, mely különben Fiuménál északibb fekvésű helyen eddig elő nem fordult, kezd északfele terjedni. Nemkülönben jött az ívlámpára az *Oxytrypia orbiculosa* is (egy példányban), még pedig 1901. szeptember 25-én, holott más években rendesen csak október 8—10-ke tájt szokott megjelenni. *Gabrielli György.*

A Valeria oleagina F. második ivadéka. Ez a Noctua tavaszi állat, mely kedvező időjárásban már márczius elején jelenik meg és található április végéig, hernyója pedig május elejétől junius közepéig, sőt junius 20-ig is. Az idei meleg esztendő, mely csaknem minden lepkefajt a szokottnál hamarább érlelt meg, úgylátszik, kedvezett a szóban levő állatnak is, a mennyiben a korán elbábozódott hernyók után alighanem kivételesen második ivadék fejlődött.

Következtetem ezt abból, hogy az idei junius elején a lepkének egy példányát fogtam villamos ívlámpán. Ebben a véleményemben megerősít A. Aigner Lajos barátom szóbeli közlése, hogy egyik évnek október 1-én Crataeguson talált egy teljesen kifejlődött *Oleagina*-hernyót, Uhl József pedig néhány év előtt őszkor lepkét is fogott. *Dr. Sedlaczek István.*

A hazai rovarászok az 1901. év folyamán számos kiránduláson élénk gyűjtői tevékenységet fejtettek ki. Igy a budapestiek közül nagyobb gyűjtői utakat tettek a következők: Dr. Horváth Géza bejárta Dalmáczia, Bosznia és Herczegovina több pontját és huzamosabban tartózkodott Noviban, gyűjtve a Hemipterákat, de lepkéket stb. is; Dr. Kertész Kálmán legyeket és szúnyogokat gyűjtött Kolozsvár, Zimony, Titel, Szeged és a Balaton vidékén, a szernyei mocsárban, az ecsedi lápban, a velenczei tóban stb.; Kuthy Dezső Tusnád, Mezőhegyes, Szeged és Vinkovcze környékén bogarakat és Orthopterákat gyűjtött; Csiki Ernő a Verestoronyban és az attól nyugatra emelkedő havasokon, Hunyad megye több pontján, Kis-Küküllő és Alsó-Fehér megyében, Maros-Torda megyében és a Hargitta havasain gyűjtött bogarakat, lepkéket stb.; Pável János lepkéket, bogarakat és Hemipterákat gyűjtött a Velebitben, Dalmácziában és Zágráb környékén; Dr. Daday Jenő Kisujszálláson gyűjtött lepkéket is; Wachsmann Ferencz bogarat gyűjtött Tátra-Széplakon és a felkai völgyben; Szépligeti Viktor Pilis-Maróton fogta a Braconidákat; Dr. Uhryk Nándor Izsákon, Ulbrich Ede Vas megyében; Dr. Sedlaczek István pedig Nyitra-, Bars- és Trencsén megyében gyűjtött lepkét; Mallász József Hunyad- és Alsó-Fehér megyében; Ehmann Ferencz Őszödön és a Balatonnak zalai partján gyűjtötte a bogarakat és lepkéket; A. Aigner Lajos Peszéren és Abauj-Torna megyében lepkéket és egyéb rovarokat gyűjtött. A vidékiek közül Bogsch János pozsonyi tanár a Csorbatónál és Vajda-Hunyadon gyűjtött lepkéket; Apfelbeck V. sarajevoi muzeumi igazgató Boszniában és Dalmácziában, kivált a dinári havasokon kutatta a bogarakat; Dobiasch (Padewieth) zenggi rovarász pedig a Velebitben és Arbe szigetén különféle rovarokat.

A magyar birodalom Anopthalmus-féléiről értekezett Csiki Ernő a k. m. Természettudományi Társulat állattani szakosztályának 1901. október 4-iki ülésében. A m. Nemzeti Muzeum gazdag anyagát feldolgozva, megállapította szerző, hogy a magyar birodalomban összesen 28 faj és 6 fajváltozat fordul elő. Talált egy új fajt is, mely az erdélyi érczhegységből, a Detonatáról származik, és melyet *Anopthalmus Mallászi*-nak nevezett el, valamint az *A. Bielzii*-nak új fajváltozatát, melynek a var *transylvanicus* nevet adta.

A magyar orvosok és természetvizsgálók 31. vándorgyűlésüket 1901. aug. 21—25-ig Bártfán tartották. A felolvasások legnagyobb

része orvostudományi volt. Ilyen dr. Horváth Géza előadása „A malaria és a szúnyogok"-ról is, de a mellett fontos az entomologiára is: bővebb kivonatát egyik közelebbi füzetünk hozza. — Csiki Ernő „Bártfa bogárfaunáját" ismertette s e faunának általános jellemzése után az eddig talált 939 bogárfaj rendszeres jegyzékét állította össze.

Az új lepke-etiketták. Említettük, hogy Neuburger Vilmos, berlini rovarkereskedő, a Staudinger-Rebel-féle katalogus szerint összeállítja a gyűjtemény rendezéséhez szükséges lepke-neveket (etikettákat). Ez a jegyzék megjelent, de csak a Macrolepidopterákra szorítkozik, s ezek közül is csak az Európában és a szomszédos területekben előforduló összes fajokat sorolja fel, a távolabb fekvő területeknek azonban csak azon fajait, melyek a gyűjtőre nézve fontosabbak. A jegyzék, mely úgyis mintegy 5600 nevet ölel fel, egyoldalúlag van nyomatva és a gyűjtemény jegyzékeül is használható; ára 2 márka.

Pável János emlékezete. A k. m. Természettudományi Társulat állattani szakosztályának októberi ülésén dr. Horváth Géza emlékbeszédet tartott Pável János fölött, a kit mint alapos entomologust, szerencsés gyűjtőt, ügyes praeparatort és lelkiismeretes tisztviselőt a legnagyobb elismeréssel méltatott. Az emelkedett hangú és meleg érzéstől átlengett emlékbeszéd nehány érdekes vonással egészíti ki azt az életrajzot, mely lapunkban (VIII. 133. l.) megjelent. Igy midőn 1899-ben a *Nemeophila Metelkana* hernyóit gyűjtötte, és a tápnövényt a főváros környékén nem birta beszerezni, útra kelt és a féltett hernyókat is magával vitte; Ócsáig vasuton ment, onnan pedig kitencz kilométert gyalog vitte ki a helyszínére, hol rögtön friss táplálékot nyújtott nekik: nagy volt az öröme, hogy a hernyóknak nem ártott meg sem az utazás, sem a koplalás.

Személyi hírek. A Magyar Nemzeti Muzeum állattári osztályának igazgatójává Ő felsége dr. Horváth Géza igazgató-őrt nevezte ki; a vallás és közoktatásügyi m. kir. minister pedig Mocsáry Sándor és dr. Madarász Gyula őröket igazgató-őrökké, dr. Kertész Kálmán és Csiki Ernő assistenseket pedig segéd-őrökké nevezte ki. — Anker Rudolf lepkészeink Nestora 1901. okt. 23-án elhunyt. Életrajzát közelebb hozzuk.

Helyreigazítás. Lapunk mult havi számának 160. lapján alulról számítva a 17. sorban „*var. Csikii Mallász*" után beszúrandó: „— V. Szamosujvár; *var. Prunneri Mallász.*" — A 173. oldalon pedig felülről a 23. sorban „kétezerötszáz darab állatot" helyett olvasd: „kétezerötszáz faj, mintegy 13000 példányban."

Irodalom.

Dr. Cserey Adolf, Rovargyűjtő vagyis a rovarok megismerése és begyűjtésére szolgáló útmutató. (Stampfel-féle tudományos zseb-könyvtár. 76. sz. Pozsony és Budapest, 1901. 58 l. 28 ábrával Ára 60 fillér).

A Stampfel-féle tudományos zseb-könyvtár állattani tárgyú füzetei közül megjelent az első Dr. Cserey Adolf tanár tollából „Rovargyűjtő“ címmel, melynek tartalma a következő: Bevezető; a rovarok terminologiája; a rovarok átalakulása; a rovargyűjtésről; a gyűjtemény felállítása; a gyűjtemény fentartása; a rovarok felosztása és a rendek jellemzése; a rovarok meghatározása és tábla a rendek felkeresésére. — A bevezetőben szó van a gyűrűs állatok (Annulata) felosztásáról azt ízeltlábúak (Arthropoda) és férgek (Vermes) csoportjára, majd egy táblázatban bemutatja az ízeltlábúak felosztását a rovarok, rákok, pókok és százlábúak osztályára. A rovarok terminologiája fejezetében leírja a szerző a rovarok testének egyes részeit. Kár, hogy mindenféle oda nem való, némelykor mesével fűszerezi az egyes testrészek felsorolását, kifogásolhatók még a nagyon primitiv rajzokat, melyeknek magyarázata hiányos, vagy a rajz betűi a magyarázattal meg nem egyezők, továbbá az egyes testrészeknek vagy állatoknak sokszor igen furcsa magyar elnevezései (pl. szálidomú, törött és czövekpeczér csáp, szőreg, keringőcz, merszip, gubanczok stb.). Szerző úrtól kell kérdezzem, hogy a K. M. Természettudományi Társulat miért küldött ki bizottságot a műszavak összeállítására és minek adta ki 1894-ben a „Rovartani műszótárt,“ mikor úgylátszik még szakírók sem vesznek erről tudomást. A rovar-peték (16 l.) miért „lobor-, henger-, körte-, buzogány-, dinnye-, lencse- stb. *félék*“, ezek csak nem növény-családok? A kukacz és nyűv szavakat sem használják már. A tökéletes és tökéletlen átalakulás magyarázata nagyon fogyatékos. Szerző úgylátszik, nincs mindig tisztában az álcza és báb jelentésével sem, mert akkor ilyen mondatok csak nem kerültek volna a munkájába (1. l.): „Ki ne tudná, hogy a méhpetéből nyűv lesz, ebből álcza és csak ebből fejlődik az igazi méh“. A „rovargyűjtésről“ fejezetben részletes útmutatást találunk a szükséges rovargyűjtő eszközökről, a kirándulásokról, praeparálásról és a hernyók tenyésztéséről. Ezen fejezethez, eltekintve attól,

hogy nagyon ósdi felfogású keretben mozog, kevés megjegyezni való van, legfeljebb az, hogy a lepkecsapó ollónál miért beszél szerző *rámá*-ról, talán nem jó a keret? avagy következetesen *pálinkás üvegekről*. Miért volna az természetellenes állás, ha a kétszárnyúak (Diptera) szárnya felfelé áll, és hogy azokat ilyenkor feszítődeszkára kell helyezni? A „kopál firnász"-ra se talált szerző úr jobb kifejezést? Igen érdekes fejtegetés „A gyűjtemény felállítása" fejezetében pl. a következő: „Az ilyen skatulyának az alja hársfából áll, vagy parafával — turfával — vagy papirmachéból készült különös táblákkal van kibélelve. De ha jó fogónk van, a kibélelés szükségtelen, mert a táblák likacsosak s így a pusztító rovaroknak biztos menedékhelyül szolgálnak, kivéve a turfát, de az ne legyen beragasztva papirossal." Szóval a kinek jó fogója van, az ne bélelje ki a dobozokat semmivel (úgy mint ezelőtt 100 évvel), a turfa- (tőzeg) lemezeket pedig ne ragaszsza be papirossal, hogy a rovarokat minél előbb jó vastag rétege a tőzeglemezekről lehulló pornak fedje be. A mi pedig a pusztító rovarokat illeti, azok bizony a legsimább dobozban is nagyon jól végzik el munkájukat, ha nem gondozzák a gyűjteményt. „A rovarok felosztása és a rendek jellemzése" fejezetben számtalan hibát találunk az egyes rendek jellemzésében; a rendek felkeresésére szolgáló táblázat pedig alig használható. Igaz ugyan, hogy e könyvecske a tanuló ifjúság részére készült és így a meghatározási táblázatok egyszerűek, könnyen megérthetők, de azért mégis kell, hogy megfelelők legyenek. Így pl. daczára annak, hogy a terminologiai részben meg van mondva hogy pl. a bogaraknak vannak szárnyfedői és vannak szárnyai, a táblázatban mégis négy szárnyról van szó stb. stb. — Fentebbiekben rövidesen vázoltam a „Rovargyűjtő" tartalmát, egyes hibáira is rámutattam, a mennyire itten lehetséges volt, nem hagyhatom azonban még megemlítés nélkül azt, hogy nagyon zavarólag hat a számtalan, némelykor nagyon is értelmetzavaró sajtóhiba is, a mi a munkának nem válik nagyon díszére. Végül pedig szerző szavaival élve (53. 1): „De a mint a kertészlegény vagy muzeumi szolga (kivétel is van) nem botanikus és nem entomologus, úgy az sem lehet entomologus, ki számos rovar nevét tudja a nélkül, hogy a rovarok entomologiáját (!!) ismerné. Tudásunk csak akkor értékes, ha biztos alapon nyugszik és öntudatos; pedig az erre vezető út fáraradságos" — ez igaz, de úgylátszik szerző úr sem követi ezt, mert akkor más munkát kaptunk volna és nem olyant. mint ezt, mely a nehány éve megindított „Rovarhatározó" egyetlen

megjelent füzetének méltó társa. Reméljük, hogy a lepke- és a bogárhatározóról jobbat írhatunk. *Csiki Ernő.*

*

Aigner-Abafi, L. v., Zur Lepidopteren-Fauna Rumäniens. (Bullet. de la Soc. des Sciences de Bucarest-Roumanie. IX. 1901. No. 5. p. 1—21. Sep.)

Szerző Dr. Fleck Ede ugyane folyóiratban megjelent „Die Macrolepidopteren Rumäniens" (Vol. VIII. 1899.) című dolgozatához kiegészítőleg a Románia faunájára fontos adatokat összegezte. Fleck ugyanis a romániai fajoknál megjegyezte azok előfordulását a szomszédos területekben is. A mi a magyarországi adatokat illeti, a Horváth-Pável-féle 1874-ben megjelent „Magyarország nagy-pikkely röpűinek névjegyzékét" és Viertl-nek egy kéziratát használta; a „Fauna Regni Hungariae" lepidopterai részét nem ismerte. Érdekes a Romániára fontos összeállított adatokon kívül, azon lepkék jegyzéke is, a melyek Romániában előfordulnak, de hazánkban még nem találtattak, pedig elterjedésüket tekintve, valószínűleg nálunk is meglesznek találhatók; ezeknek egy része délkeleti, másik része pedig nyugati faj. Északi állatok közűl csak négy olyan fordul elő Romániában, a mely Magyarországon még nem találtatott. *Csiki Ernő.*

Schött, Dr. H., Apterygota von Neu-Guinea und den Sunda-Inseln: Termr. Füz. XXIV. 1901. p. 317—321.

Leírása a Biró Lajos által Új-Guineában és Aurivillius K. által a Sunda-szigeteken gyűjtött fajoknak, köztük Új-Guineából 7 új faj. *A. L.*

*

Daday, Dr. E., Diagnoses praecursoriae Copepodorum novorum e Patagonia: Termr. Füz. XXIV. 1901. p. 345—350.

Előleges rövid leírása 8 patagomiai új Copepoda-fajnak, köztük *Boeckella Entzii.* *A. L.*

*

Szépligeti Gy, Tropische Cenocoelioniden und Braconiden aus der Sammlung des ung. National-Museums: Termr. Füz. XXIV. 1901. p. 353—402.

Számos tropikus új fajnak leírása, leginkább Braziliából, de Új-Guineából is, Biró Lajos gyűjtéséből, köztük: *Megalommum Birói, Iphiaulax Birói* és *Leptobracon Mocsáryi.* *A. L.*

Magyarországi rovarászok névjegyzéke.[1])

I.

Abafi-Aigner Lajos a Petőfi-Társaság tagja, a „Rovartani Lapok“ szerkesztője, Budapest, IV. Molnár-u. 24. *Lep.*

Anderka Gyula kerületi erdész, Pleternica, Pozsega m. *Lep.*

Augusztiny Elek tanító, Kassa. *Lep.*

Bálint Sándor dr. a m. kir. ampelologiai intézet tisztviselője. Budapest, II., Attila-utcza 10. Ent.

Ballabene Rajmond, Zurány, Moson m. *Lep.*

Barabás Endre polg. iskolai tanár, Marosvásárhely. *Col.*

Baudis Antal dr. főorvos, Budapest, VII. Kazinczy-u. 34. *Lep.*

Bedő Albert dr. nyug. államtitkár, orsz. képviselő, a m. t. Akademia tagja Budapest, V., Alkotmány-u. 10. *Ent. oecon.*

Bezsilla György ügyvéd, Kassa. *Lep.*

Billa József könyvvezető, Budapest, VIII., Baross-u. 38. *Lep.*

Biró Lajos tanár, Stefansort, Uj-Guinea. *Arthrop.*

Bogsch János főreáliskolai tanár, Pozsony. *Lep.*

Bordan István nyug. vasuti tisztviselő, Pozsony. *Lep.*

Boroskay János erdőfelügyelő, Zólyom. *Coleop.*

Bossányi József nyug. plebános, Fenyves-Chvojnicza, p. Német-Próna. Nyitra m. *Lep. Col.*

Bothár Samu dr. városi orvos, Beszterczebánya. *Lep. Col.*

Bottay Kálmán ipariskolai tanár, Komárom. *Lep. Col.*

Brancsik Károly dr. megyei főorvos, Trencsén. *Col.*

Brusina Spiridion egyetemi tanár és nyug. muzeumi igazgató, a m. t. Akademia tagja, Zágráb. *Crustacea.*

Buda Ádám földbirtokos, Réa p. Hátszeg. *Lep. Col.*

Car Lázár dr. egyetemi m. tanár, Zágráb. *Crutacea.*

Cerva Frigyes rovarkereskedő, Sziget-Csép p. Sziget-Szent-Márton. *Ent.*

Chyzer Kornél dr. m. kir. ministeri tanácsos, a m. t. Akademia tagja, Budapest, II., Margit-körút 1. *Arachnoidea.*

Cseley Pál gyártulajdonos, Bpest, VIII., Üllői-út 105. *Lep.*

Cserey Adolf dr. főgymnásiumi tanár Selmeczbánya. *Entom.*

Csiki Ernő m. nemzeti muzeumi s. őr, a „Rovartani Lapok“ szerkesztője, Bpest, Nemzeti Muzeum. *Col.*

Czekelius Dániel dr. városi főorvos, Nagy-Szeben. *Lep.*

Daday Jenő dr. m. nemzeti muzeumi őr, egyetemi m. tanár, a m. t. Akademia tagja, Bpest, Nemzeti Muzeum. *Crustacea.*

Dahlström Gyula takarékpénztári főpénztárnok, Eperjes. *Lep.*

Daits Ede dr. orvos, Felka. *Insecta.*

[1]) Tisztelt olvasóink közül többen kifejezték amaz óhajtást, hogy az annak idején lapunk borítékán közölt névsorát a hazai rovarászoknak közöljük a lap szövegében is. Ime teljesítjük ezt a kívánságot és kérjük az esetleges helyesbítések vagy pótlások szíves beküldését. Szerk.

Damin Narczisz a tengerészeti iskola tanára, Buccari. *Col. Arachn.*

Demjanovics Andor főgymn. tanár, Nagy-Szeben. *Lep. Col.*

Deubl Frigyes gyártulajdonos, Brassó. *Col.*

Dietl Ágost m. kir. erdészgyakornok, Budapest, m. kir. földmívelésügyi ministerium. *Col.*

Dietrich Rezső m. kir. államhivatalnok, Salgó-Tarján. *Ent.*

Dudinszky Emil reáliskolai tanár, Nagy-Kálló *Hym.*

Ehmann Ferencz fővárosi tanító Budapest, VII., Rottenbiller-utcza 27. *Col.*

Emich Gusztáv m. kir. udvari tanácsos, Budapest, VIII., Zerge-utcza 16/18. *Lep.*

Emich Gusztáv ifj. m. kir. ministeri titkár, Budapest, II., Kereskedelmi ministerium. *Hym.*

Entz Géza dr. egyetemi tanár, a m. t. Akademia tagja, Bpest VIII., Muzeum-körut 4. *Arthrop.*

Farkas Sebő dr. főkertész, a gazd. intézet tanára, Keszthely. *Ent. oecon.*

Fekete Lajos m. kir. főerdőtanácsos, a m. kir. bányászati és erdészeti Akademia tanára, Selmeczbánya. *Ent. oceon.*

Fodor János dr. fogorvos, Bpest, VI. Andrássy-út 42. *Lep. Col.*

Gabrielli György a Városi villamos vasút alkalmazottja, Ujpest, Beniczky-u. 1. *Lep.*

Gammel Alajos fővárosi tisztviselő, rovarkereskedő, Budapest, IX., Lónyay-u. 18. *Ent.*

Geyer Gyula főgymn. tanár, Igló. *Lep. Col.*

Gógh Gyula főgymn. tanár, Munkács. *Col.*

Gorka Sándor dr. egyetemi tanársegéd. Budapest, IV., Lipót-utcza 14. *Ent.*

Götzelmann Tivadar a jutagyár igazgatója, Ujpest. *Col.*

Greisiger Mihály dr. orvos, Szepes-Béla. *Col.*

Gruber Ede kereskedő, Arad. *Lep.*

Györke Lajos felső keresk. isk.-tanár, Brassó. *Lep.*

Gyuris Géza fővárosi tanító, Bpest, VII., Peterdy-u. 14. *Col.*

Hajóss József m. kir. pénzügyi hivatalnok Budapest, II., Sármány-u. 2. *Col.*

Hegymeghy Dezső földbirtokos, Guta. *Col. Dipt. Neuropt.*

Henrich Károly Mag. pharm., gyógyszerész, Nagy-Szeben. *Hym. Aphidae.*

Hensch Andor dr. ny. cs. kir. ezredorvos, Krapina-Teplicz. *Hem.*

Horváth Géza dr. a m. nemzeti muzeum állattári igazgatója, a m. t. Akademia tagja, Budapest, Nemzeti Muzeum. *Hem.*

Hosztinszky Károly jegyző, Czernya. *Col.*

Hudák Ágost Ede ny. iskolai igazgató, Gölniczbánya. *Lep.*

Husz Armin főgymn. tanár, Eperjes. *Lep.*

Husz János tanító, Felka. *Col.*

(Folytatása következik.)

„ROVARTANI LAPOK“

Auszug der Aufsätze dieser in ungar. Sprache erscheinenden entomologischen Monatschrift

Unter Mitwirkung von

Dr. *A. Bedő*, Dr. *C. Chyzer*, Dr *G. Entz* und Dr. *G. Horváth*

redigirt von

L. v. Aigner-Abafi und E. Csiki.

Budapest IV., Molnár-Gasse 24.

1901. Nov. VIII. Band Heft 9.

S. 175. **Aigner-Abafi, L. v., Erweiterung der ungarischen Lepitopteren-Fauna.** Aufzählung von 12 Arten und 13 Varietäten, welche in Staudinger-Rebel's Katalog als in Ungarn vorkommend bezeichnet und für Ungarn neu sind, theils jetzt erst benannt wurden. Ferner werden 55 dalmatinische Arten mit 27 Varietäten aufgeführt, weil in jenem Katalog die aus Fiume und dem ungarischen Littorale bekanten Arten meist als aus Dalmatien stammend erwähnt sind und weil Dalmatien ohnehin de jure zu Ungarn gehört und es nur eine Frage der Zeit ist, wann es auch thatsächlich wieder an das Mutterland zurückfällt; aber auch bis dahin kann die dalmatinische Fauna füglich zur Fauna des ungarischen Reiches gezählt werden. Ein Theil dieser dalmatinischen Daten bezieht sich übrigens jedenfalls auch auf das Littorale. Zum Schluss wird eine bosnische Art erwähnt, weil Bosnien theilweise ungarischer Besitz ist. Im ganzen sind es 68 Arten und 40 Varietäten, welche theils unbedingt, theils bedingt zur ungarischen Fauna gehören, während einige, mit (?) bezeichnete noch fraglich sind.

S. 180. **E. D., Die Individuen von Polistes gallica.** Beschreibung der verschiedenen Abweichungen der Weibchen, Männchen und Arbeiter dieser Art. Verfasser machte die Beobachtung, dass die Weibchen solche Weibchen nicht unter sich dulden, deren Stachel verkürzt ist; um sich dessen zu vergewissern, entnahm er einem Weibchen den Stachel, infolge dessen es von den übrigen gemieden wurde.

S. 182. **Bordan, St., Über die Ameisen.** Auf der Insel Cypern setzte Verfasser ein Stückchen Käse den Ameisen aus, die sich in Schaaren an demselben einfanden. Nun schüttete er ringsum Formol, wobei Viele zu Grunde gingen; die übrigen standen der Gefahr rathlos gegenüber. Um ihnen die Möglichkeit zur Rettung zu bieten, wurden trockene Brotkrummen in den Kreis gestreut und binnen wenig Minuten hatten die Ameisen davon eine Brücke erbaut, über welche sie den Rückzug antraten, wobei im Verhältniss wenige verunglückten.

S. 184 **Chyer. Dr. K., Die Hymenopteren des Komitates Zemplén.** I. Tenthredinidae. Reichhaltige Enumeration.

S. 187. **Dahlström, J., Einfluss der Witterung auf die Färbung der Lepidopteren.** Verfasser schreibt das Vorkommen von zahlreichen und verschiedenartigen Apatura-Aberrationen dem Einfluss

nasskalten Wetters auf die zum Schlüpfen reife Puppe zu. 1901. herrschte bis 18. Juni grosse Dürre, dann trat Regen ein, welcher im Geleit von Nordwind vier Tage währte, am 24 Juni aber war ein Gewitter und dann bis 27-ten täglich Regen und kalter Nordwind; am 28-ten kam wieder warmes Wetter und nun fanden sich auch zahlreiche Variationen ein.

Kleine Mittheilungen.

S. 183. Tomala, F., Lasiocampa otus. Anfangs Oktober 1901 fand Verfasser bei Abbazia zwei kleine Otus-Raupen am Stamme von Quercus sessiliflora, welche er in Budapest mit Quercus pendiculata fütterte. Aus diesem Vorkommen schliesst er, dass Otus zwei Generationen habe, wenn die Raupen nicht etwa halberwachsen überwintern.

S. 188. Teszák, K., Anthocharis cardamines zweite Generation. Verfasser fing 22. Juli 1899 bei Breznóbánya in Nordungarn 2 frische Stücke, die jedenfalls einer zweiten Generation angehören.

S. 189. E. D., Hematopota pluvialis. Verfasser beobachtete, dass dies Thier nicht nur die Rinder peinigt, sondern auch die Hauskatze angreift, die sich allerdings möglichst wehrt, schliesslich aber in wilder Flucht ihr Heil sucht.

S. 189. Gabrielli, G. Leucanitis stolida in Budapest. An elektrischem Lichte fing Verfasser im vorigen Jahre die überaus seltene Paida obtusa, 1901 aber Oxytrypia orbiculosa und L. stolida. Nachdem letztere Art diesen Sommer auch bei Meissen gefangen wurde, so scheint es, dass sie beginntsich nach Norden zu verbreiten. Bisher war Fiume der nördlichste Fundort.

S. 189. Sedlaczek, Dr. St. Valeria oleagina, die in der Regel nur im ersten Frühling auftritt, fing Verfasser im Iuni 1901 am elektrischen Licht und schliesst hieraus auf eine zweite Generation umsomehr, als der Falter auch früher schon im Herbst, die Raupe aber am 1. Oktober gefunden wurde. S. 190. Über die Anophthalmusarten Ungarns hielt *E. Csiki* in der ung. Naturwiss. Gesellschaft einen Vortrag mit dem Nachweis, dass in Ungarn 28 Arten und 6 Varietäten vorkommen. Eine neue Art benennt er *A. Mallászi* und eine Varietät *A. Bielzii* var. *transylvanicus*.

S. 190. In der Versammlung der ungar. Aerzte und Naturforscher hielt Dr. G. v. Horváth einen Vortrag über die Malaria und die Gelsen. *E. Csiki* aber bot eine Übersicht der Coleopteren-Fauna von Bártfa. S. 191. Über Johann Pável hielt Dr. G. *v. Horváth* in der ung. Naturwiss. Gesellschaft eine treffliche Denkrede.

Literatur.

S. 190. E. Csiki. Über Werke von Dr. A. Cserey und Aigner-Abafi. S. 193. L. A Über Abhandlungen von Dr. H. Schött, Dr. E. v. Daday und Gy. Szépligeti. S. 195. Verzeichniss der Entomologen Ungarns I.

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Természettudományi Társulat Ára 35 kor., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasitás állatok kitömesére s eltartására, és csontvázak készitésére, ábrákkal 1 kor. 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjuság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl* A. Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer*, Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe*, Einführung [illegible] 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk fémdarazsainak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Bein* K. A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — A. *Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhryk*, Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Berge*, Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fill. — *Hofmann*, Die Gross-. Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas. 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről 3 tábl. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein* K. A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Calwer*, Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz*, Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.*, Adatok a hazai félröpűek ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza, 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. Chyzer K.* és *Kulczynski L.* Araneae Hungariae 3 kötet 24 kor. — *Herman O.*, Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — Dr. *Lendl* A. A pókok, különösen a kerekhálós pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: Dr. *Daday J.* A Magyarországban eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus-fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor

---

Catalogus Endomychidarum.

Conscripsit

Ernestus Csiki.

A Musaeo Nationali Hungarico editus. Budapestini 1901.

Ára 3 korona.

E művek szerkesztőségünk útján is megrendelhetők.

Schmidl Sándor könyvnyomdája Budapest, VI., Szerecsen-u 6.

Következő madárbőröket stb. vagyok hajlandó eladni vagy rovarokért becserélni: 1 Turdus iliacus ♂; 3 Cyanecula suecica ♂; 1 Loxia curvirostra ♂; 2 Pinicola enucleator ♂; 3 Nucifraga cariocatactes; 6 Nucifraga macrorhyncha; 1 Aegialitis hiaticula; 1 Somataria spectabilis ♂; 1 Cardinalis cucullatus. Brasilia 1 Jégmadár N. Guinea; 1 Varró madár N. Guinea; 1 Mustela nivalis; 1 Csiga gyűjtemény (földgömbi); 1 Mufflon-szarv, fél koponyával; 1 Photograph apparatus complett.

Tavarnok u. p. N.-Tapolcsány. *Kelecsényi Károly.*

Coleoptera-kereskedés. Mint honunkban a legrégibb és legnagyobb rovarkereskedés tulajdonosa, ajánlom magángyűjtőknek, iskoláknak, gazdászoknak és erdészekuek 8000 hibátlanul meghatározott honi és külföldi fajból álló rovar-készletemet. Honi faunánk közönséges és legritkább fajai nagy számban, továbbá több száz exotikus faj. Iskolák részére gyűjteményeket olcsón állítok össze. Honi gyűjtőkkel szívesen lépek csereviszonyba.

Megkeresésre nyomatott árjegyzéket ingyen és bérmentve küldök.

Német-Bogsán. (Krassó-Szörénymegye.)

Merkl Ede.

Magyarország madarai. *A hazai madárvilág megismerésének vezérfonala.* Irta: Dr. Madarász Gyula. Ezen munkából megjelent az 1—7. füzet: az *első füzet* a szisztematikai részszel kezdődik s az *Éneklők* rendjének négy családját, ugymint: a *varju-, sárga-rigó-, seregély-* és *pinty-féléket*; a *második füzet a pacsirta-, billegtető-* és *poszátaféléket*; a harmadik a *vizirigó-, ökörszem-* és *rigóféléket*; a negyedik pedig a *pipőke-czinege-, küllő-, famászó-, gébics-, selyemfark-, fecske-* és *légykapóféléke* az ötödik a *rikácsolókat, kakuk-, harkály-* és *bagoly*-féléket, a 6. a *ragadozókat* a 7., mely most jelent meg, az *evezőlábúakat* és *lúdalkúakat* tartalmazza.

A munka díszes kiállításban, a szerző eredeti rajzaival, és színes táblákkal, quart formátumban 10—12 füzetben fog befejezést nyerni. Az általános ismeretekre vonatkozó bevezető rész az utolsó füzetben a tárgymutatóval egyetemben jelenik meg.

Előfizetési ára 1—1 füzetnek 3 kor, az egész munkának 30 korona. Az előfizetési pénzek a Magyar Nemzeti Muzeum Igazgatóságához vagy a *Rovartani Lapok* szerkesztőségéhez czímzendők.

CATALOG

DER

Lepidopteren des palaearctischen Faunengebietes.

Von

Dr. O. Staudinger und Dr. H. Rebel.

2 Theile in einen Band gebunden.

Preis 20 Kronen

Szerkesztőségünk útján is megrendelhető.

Kot 8. fuzet 9
1901: nov.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
3 9088 01427 0292